

**DRAMA EN THEATER
EEN BIBLIOGRAFIE VOOR NOORD- EN ZUID-NEDERLAND**

Annick POPPE

Aflevering 13

I. WETENSCHAPPELIJKE TEKSTEN

a. boeken

BLOEMKOLK (Frits) et al. [red.], *20 jaar Globe*, Eindhoven, Stichting Het Zuidelijk Toneel, 1988, 96 p. (ISBN 90-71824-06-3)

BROUWERS (Toon), VAN SCHOOR (Jaak), VAN DE GENACHTE (Anne), [samenst.], *Vlaams Theaterjaarboek Nummer 22, speeljaar 1987-88*, Antwerpen, De Scène, 1989, 135 p. : zie bespreking

ELBERS (Joke) en SPRONK (Hennie), *Theatercollecties in Nederland en Vlaanderen*, Amsterdam, Nederlands Theaterinstituut, 1988, 52 p. (ISBN 90-70892-11-1)

PIKHAUS (Patricia), *Het tafelspel bij de Rederijkers*, Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 1988, deel 1, 243 p. (ISBN 90-72474-02-1)

TINDEMANS (Carlos) et al. [samenst.], MALLEMS (Alex) [red.], *Op de top van de citadel : over Alex Van Royen*, Antwerpen, Dedalus, 1989, 128 p. (ISBN 90-70924-83-3) : zie bespreking in het volgend nummer.

b. bijdragen in tijdschriften, jaarboeken en verzamelwerken

ARIAS (Pol), "De bruuske openheid. Russisch theater in 1989", *Etcetera*, 7 (1989), nr.26, pp.4-6.

Glasnost en perestrojka raken niet zo vlug in theatertaal vertaald; het Russische theater heeft nood aan eigentijdse stukken. *Diktatuur van het geweten* van Michail Shatrov is pure agit-prop ; J.Ljubimov, de eens verguisde directeur van het Moskouse Tagankatheater, dat al in 1964 in de oppositie ging, levert nu belangrijker werk. De meeste hoop is echter gericht op de talrijke Moskouse stadstheaters, die ook een nieuwe vormentaal ontwikkelen.

ARNTZEN (Kees), "Tussen muziektheater en sprookjesopera. Een portret van de componist Friedrich Cerha", *Mens en Melodie*, 44 (1989), nr.6, pp.383-387.

De Oostenrijkse componist Friedrich Cerha, die vooral naam maakte als voltooiër van Alban Bergs *Lulu* heeft ook enkele interessante eigen opera's op het actief, zoals *Baal* en *De rattenvanger* (een gemoderniseerde versie van het sprookje van *De rattenvanger van Hameln*), waarin vooral zij die steeds het heersende systeem terwille zijn worden gevisieerd.

BECKERS (Jo), "Van hoofse toneeltekst naar leestekst voor burgers? Enkele opmerkingen bij *Een seer ghenoechlike ende amoroese historie vanden eedelen Lantsloet enden die scone Sandrijn* (± 1486)", *Literatuur*, 6(1989), nr.4, pp. 22-28.

Lanseloet van Denemarken, dat in het Hulthemse handschrift (ca. 1410) nog een hoofse toneeltekst is, is in de oudste bewaarde druk van Govert van Ghemen (1486) geëvolueerd tot een burgerlijk leesdrama. Het ontbreken van de proloog, het verwoorden van scēnewisselingen en wijzigingen in de epiloog zijn hiervan enkele bewijzen.

"Het theaterkoninkrijk Brussel", *Etcetera*, 7(1989), nr.26, pp.42-54.

Het aanbod van Franstalig theater in Brussel is overweldigend; om ons enigszins wegwijs te maken in dit labyrint publiceerde *Etcetera* getuigenissen van Jacques De Decker (ontwikkeling), Pol Arias (contacten met Vlamingen), Michel Jaumain (beleid) en Luc Dhooghe (infrastructuur), gevolgd door een 'gouden gids' van het Franstalige Brusselse theaterleven.

DE JONG (Theo), "De geschiedenis als hoogste goed?", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 7(1988-89), nr.3, pp. 97-104.

Het rijke Nederlandse verleden is tot op heden een onvoldoende bron van inspiratie geweest voor films en televisiespelen. Nochtans biedt al dat historisch materiaal ontegenzeggelijk de mogelijkheid een andere visie op algemeen geaccepteerde waarheden te bieden. In de reeksen over de Duitse bezetting (*Soldaat van Oranje*) staan de huidige opvattingen over de oorlog centraal ; de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd wordt om dezelfde reden nog altijd gemeden. *De beslagen spiegel* van IKON, over de houding van gereformeerden door de tijd heen, is een geslaagde tussenvorm van persoonlijk drama en geschiedenis.

FRERIKS (Kester), "De verkleedpartij en de toneelkus", *Maatstaf*, 37(1989), nr.4, pp.91-95.

Theater is in de eerste plaats een voorafschaduwung van de mogelijkheid van de mens een volkomen ommezwaai in zijn leven te bewerkstelligen. Euripides' *Medea* maakt volkomen tegenstrijdige stemmingen door eer ze haar kinderen ombrengt ; Hamlet heeft de tijdeloosheid van een voorstelling lang de tijd om via fatale ontmoetingen in te zien dat hij steeds anders handelt dan hij verwacht.

FRERIKS (Kester), "Monoloog van een toeschouwer", *Maatstaf*, 37(1989), nr.6, pp.87-91.

Theater is geen gemakkelijke kunstvorm ; als de toneelmakers van het publiek stilte verwachten, zijn het geroezemoes en het applaus niet om aan te horen, verlangt de toeschouwer een betoverend loflied op de fantasie, de wansmaak van regisseurs slaat hem om de oren.

"De God of de ledipop", *Etcetera*, 7(1989), nr.26, pp.8-23.

In *Wittgenstein Incorporated*, op tekst van Peter Verburgt, geregisseerd door Jan Ritsema en vertolkt door Johan Leysen wordt als het ware de nulgraad van het acteren bereikt. Drie recente voorstellingen met jongeren onder leiding van professionele regisseurs, *Voorjaarsontwaken van Wedekind* (regie Alize Zandwijk), *Parade als daar is geen* (regie Guy Cassiers) en *Het Heengaan* (regie Jan Ritsema) lijken te getuigen van eenzelfde zoeken naar uiterste eenvoud en totale overgave. Interviews, recensies en bedenkingen van Marianne Van Kerkhoven, Jan Simoen, Herman De Deyn, Lukas Vandervost, An-Marie Lambrechts en Hildegard De Vuyst afgewisseld met fragmenten

uit *Over het marionettentheater* van Von Kleist zorgen voor enige toelichting van dit fenomeen.

HEINEN (Hugo), "Schrijvers en Hilversum : een dramaserie", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 7(1988-89), nr.3, pp.131-136.

Het Nederlandse televisiedrama bestaat sinds 1951 ; de eerste tien jaar werd alles rechtstreeks uitgezonden zodat vrijwel niets bewaard bleef. Pas vanaf het einde van de jaren zestig werden auteurs aangetrokken, die echter onvoldoende begeleid werden. Tussen 1970 en 1981 werd door een tachtigtal mensen televisiedrama geschreven ; het leeuwedeel daarvan heeft echter geen naam gemaakt. De leiding is vaak incompetent, de opdrachten zijn te onduidelijk en al te vaak wordt vergeten dat schrijven voor televisie teamwork is.

HOUTMAN (Dirkje), "Voor regisseur Nekrosius is het toneel het werkelijke leven", *Toneel Teatraal*, 110(1989), nr.6, pp.6-11.

Het Litouwse Jeugdtheater van Eimuntas Nekrosius is ontzettend populair. Een van de succesrijkste produkties, *Een dag die langer dan een eeuw duurt*, een bewerking van de roman van de Zuidsiberische auteur Aimatov, is een pleidooi voor medemenselijkheid waarin onderzocht wordt hoe iemand zijn waardigheid kan behouden in tijden van repressie.

KIEFER (Elisabeth), "Theaterspuren in Kafkas Werk", *Neophilologus*, 73(1989), pp.263-280.

Kafka's werk wordt vaak tot theaterstukken, films, opera's en luisterspelen bewerkt; vooral *Het proces* leent zich uitstekend tot dramatiseringen. Zijn schrijfstijl wordt vaak scenisch of dramatisch genoemd; Kafka was tegelijk de regisseur en eerste toeschouwer van zijn romans en verhalen. Het is opvallend hoeveel woorden en zinswendingen die aan een voorstelling doen denken, in *Die Verwandlung*, dat haast een tragedie lijkt, verwerkt te zijn.

LAUNSPACH (Els) en DE LEEUW (Sonja), "Bestaat er progressief realisme ?", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 7(1988-89), nr.3, 105-118.

Bij het dramatiseren van de sociale geschiedenis duikt het begrip 'realisme', hetzij als houding ten opzichte van de werkelijkheid, hetzij als artistieke methode voortdurend op. In de praktijk van de televisie, die een massamedium is, winnen de feiten het noodgedwongen van de interpretatie. Personalisering is makkelijker dan het werken naar klasseverschillen toe ; *Days of Hope* en *Heimat* tonen echter aan dat dit wel kan. Bij het docudrama, essentieel journalistiek van opvatting, komen feiten en fictie vaak in botsing. De 'dramatic' look concentreert zich op het verhaal, de 'documentary' look op de maatschappelijke inhoud : het succes van een reeks hangt dan ook af van de manier waarop beide vormen worden geïntegreerd.

LAUNSPACH (Els) en DE LEEUW (Sonja), "Het Twentsche Paradijs : handelingsverloop en analyse", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 7(1988-89), nr.3, pp.119-130.

Het televisiedrama *Het Twentsche Paradijs* heeft de teloorgang van de Twentse textielindustrie in de jaren zeventig tot onderwerp. Zeer belangrijk is de authenticiteitsillusie. De interpretatie wordt aan de toeschouwers overgelaten ; documentary en dramatic look versterken elkaar. Het drama ontsnapt aan de zuiver individuele problematiek, zodat het beslist een poging tot progressief realisme heten kan.

PETERS (Peter), "De enige kunstvorm is de labyrintische. Louis Andriessen over *De Materie*", *Mens en Melodie*, 44(1989), nr.6, pp.336-344.

De opera *De Materie* van Louis Andriessen gaat over de verhouding tussen het stoffelijke en het geestelijke. De tegenstelling tussen verstand en gevoel is slechts schijn, intuïtie en ratio versterken elkaar. De opera bevat zowel citaten uit een 17de-eeuws boek over scheepsbouw als van Hadewych en Madame Curie ; een schilderij van Piet Mondriaen wordt als het ware in muziek vertaald.

ROUFFAER (Bruno), "Theaterbeleid in Vlaanderen. Een stand van zaken", *Vlaanderen Morgen*, 1989, nr.4, pp.27-44.

Het theaterbeleid zowel op macro- als op micro-vlak loopt mank. Een indeling in categorieën als uitgangspunt voor het theaterdecreet van 1975 was al verkeerd, werking en samenstelling van de R.A.T. zijn aan heel wat kritiek onderworpen en vanuit de overheid wordt een weinig coherent beleid gevoerd. In de nieuwe modellen van G. Mortier, het V.T.I., W. De Greef, S. Rouffaer, P. De Grauwe, C. Tindemans, Theaterinstituut Leuven, P. Jaspaert, W. Tillemans en minister Dewael komt tot uiting dat de subsidies, waarvan een deel in vaste werkingskredieten dient te worden vertaald, moeten worden verhoogd en dat de R.A.T. aan depolitisering toe is. Projecten op lange termijn zijn onontbeerlijk; ook van een theaterinstituut kan best werk worden gemaakt.

TINDEMANS (Carlos), "Vrouwentheater", *Streven*, 56(1988-89), nr.10, pp.887-897.

Wat vrouwentheater precies is, valt moeilijk uit te maken; het is zeker te onderscheiden van het radicaal feministische theater. Thema en inhoud zijn, of het nu om een historische of eigentijdse problematiek gaat, specifiek vrouwelijk te noemen; vrouwengesellschaften hebben tot doel een nieuwe collectieve organisatievorm te ontwerpen en nieuwe theatrale beelden te creëren (b.v. afbraak van het schoonheidsideaal). De belangrijkste innovatie echter betreft de rol met het publiek ; anti-utopie en niet-berusting staan hier centraal. Het Engelstalige drama (Nell Dunn, *Steaming*) is wel bewust provocerder dan het Duitse (Elfride Jelinek), dat meer beschouwend van aard is.

VAN TOORN (Willem), "Le théâtre aux Pays-Bas", *Septentrion*, 18(1989), nr.2, pp.11-15.

De operatie Tomaat is in het Nederlandse theater nog altijd niet goed verteerd. Vele van van de nieuwe groepen die toen zijn ontstaan — het Werktheater, Globe, Baal en het Publiektheater — zijn inmiddels verdwenen. Nog altijd spelen de interessantste zaken zich af in de marge ; men denke aan Art en Pro van Frans Strijards en Maatschappij Discordia van Jan Joris Lamers.

VISSER (Marjo), "Van werkvloer naar privésfeer. Russische toneelschrijfkunst in de twintigste eeuw", *Toneel Teatraal*, 110(1989), nr.6, pp.6-11.

Nu zich in het Russische theater ontzettend veel nieuwe mogelijkheden voordoen, zijn noch organisatie-, noch spelvorm hieraan aangepast. Sinds de jaren dertig zorgde het socialistisch realisme voor een radicale breuk met het rijke verleden. Tot voor kort waren zowel acteurs als gezellschaften aan stricte reglementeringen onderworpen ; veel meer dan de grenzen van het toelaatbare aftasten bleek niet mogelijk.

II. DRAMATEKSTEN

a. in boekvorm

ARISTOPHANES, *De wolken*, vertaald door Jan Van Den Berg, Leuven/Amersfoort, Acco, 1989, 95 p. (ISBN 90-334-1877-0)

BECKETT (Samuel), *Hé Joe, Sintels, Woorden en Muziek, Cascando, Komen en Gaan, Allen die Vallen, Spel Zonder Woorden 1 en 2*, vertaald door Jacoba Van Velde, Amsterdam, De Bezige Bij, 1989, 145 p. (ISBN 90-234-0214-6)

SHAKESPEARE (William), *Richard III*, Amsterdam, Bert Bakker, 1989, 135 p. (ISBN 90-351-0752-7)

DE FILIPPO (Eduardo), *De kunst van de komedie*, vertaald door Frans Redant, Antwerpen, Dedalus, 1989, 103 p. (ISBN 90-70924-90-0)

KOECK (Paul), *De blinde vlek*, Antwerpen, Dedalus, 1989, 128 p. (ISBN 90-70924-87-0)

MOLIERE, *Amphitryon*, vertaald door Ernst Van Altena, Baarn, Ambo, 1989, 99p. (ISBN 90-263-0958-9)

NOREN (Lars), *Hebriana*, vertaald door Karst Woudstra, Den Haag, Het Nationale Toneel, 1989, 215 p. (ISBN 90-72287-07)

SHAKESPEARE (William), *Romeo en Julia*, Amsterdam, De Bezige Bij, 1989, 103 p. (ISBN 90-351-0454-4)

b. in tijdschriften, jaarboeken en verzamelwerken

CAPTEYN (Willem) en HEINEN (Hugo), "Het Twentsche Paradijs. Volledige tekst van het oorspronkelijke televisiespel", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 7(1988-89), nr.26, pp.9-95.

REISEL (Wanda), "Op de hellingen van de Vesuvius", *Etcetera*, 7(1989), nr.26, pp.31-39.